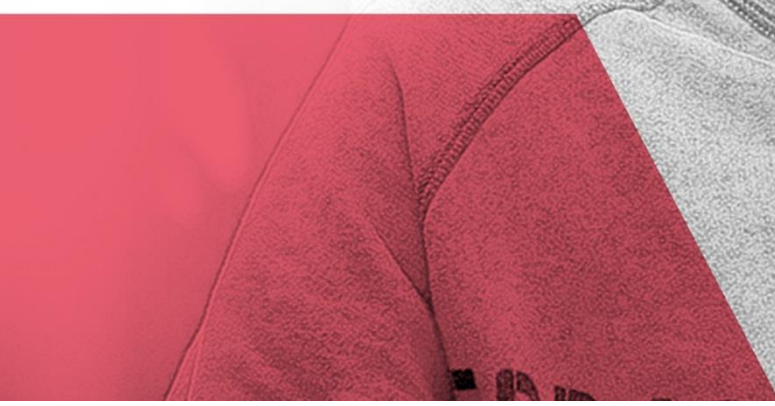

Upplevelsen av att arbeta med nyanlända i elevhälsan

- *En enkätundersökning*

UPPDRAG
Psykisk Hälsa

- uppdragpsykiskhalsa.se -

Sammanfattning

Elevhälsan är en av de offentliga verksamheter som i hög grad påverkats av det ökande antalet nyanlända barn och unga. För att ta reda på mer om hur situationen ser ut i elevhälsan i relation till den ökande andelen nyanlända barn och unga under hösten 2015 genomfördes under december 2015 en webenkät. Syftet med enkäten var att få en bild av hur de som arbetar i elevhälsan upplever situationen, vilka möjligheter de ser och vilka förutsättningar som skulle krävas för att ta vara på möjligheterna. Totalt svarade 270 personer på webenkäten.

Bland de 270 som svarade på enkäten framgår det att arbetet inom elevhälsan på många håll påverkats av det ökande antalet nyanlända barn och unga under hösten 2015. Två av tre som svarade på enkäten uppgav att de upplever att deras arbete påverkats. Skolsköterskor är den yrkeskategori som i störst utsträckning uppgav att deras arbete hade påverkats, där 86 procent angav att deras arbete påverkats.

Ungefär hälften av de som svarade på enkäten uppger att de upplever att de saknar rätt kunskap och kompetens för att på ett bra sätt ta hand om nyanlända barn och ungas behov av stöd och hjälp. Specialpedagoger, skolkuratorer och skolpsykologer upplever i något större utsträckning att de saknar rätt kunskap och kompetens än skolsköterskor och skolläkare.

De flesta som svarade på enkäten upplever att de saknar resurser för att arbeta med nyanlända barn och unga och knappt hälften av de som svarade på enkäten uppgav att de inte hinner med det arbete som de annars utför som en följd av det ökande antalet nyanlända barn och unga under hösten 2015. Framför allt skolsköterskor uppgav att de inte hinner med det ordinarie arbetet.

Innehåll

Sammanfattning.....	2
Inledning.....	4
Resultat av enkätsvar	6
Inverkan på elevhälsans arbete under hösten 2015	6
Rätt kunskap och kompetens.....	9
Tillräckliga resurser?.....	11
Det ordinarie arbetet.....	13
Bra exempel på hur man kan arbeta med nyanlända barn och unga	14
Sammanfattande slutsatser	16
Metod för insamling och analys	17

Inledning

Under året 2015 kom många barn och unga till Sverige som flyktingar eller som emigranter. Totalt sökte 162 877 människor asyl i Sverige varav 70 384 var barn under 18 år, och av dessa kom 35 369 utan en förälder eller annan legal vårdnadshavare ¹. När barn och unga kommer nya till Sverige ska offentliga verksamheter säkerställa att de får den vård och det stöd de behöver och att de snabbt får börja i skolan. Under 2015 kom mer än dubbelt så många barn som under föregående år (23 108 barn år 2014, 16 452 barn år 2013, 14 150 barn år 2012²). Det stora antalet nyanlända under det senaste året innebar ökade utmaningar för många offentliga verksamheter, inte minst de som ska erbjuda insatser som är riktade till barn och unga.

Elevhälsan är en av de verksamheter som i hög grad påverkats. I elevhälsans uppdrag ingår att både arbeta generellt med hälsofrämjande och förebyggande insatser och insatser som riktar sig till enskilda elever och innefattar medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser ³. Alla barn och unga som går i skolan ska ha tillgång till elevhälsans insatser, vilket även gäller asylsökande barn och unga. Utmaningen för elevhälsan när det gäller nyanlända barn och unga är dels att hantera den ökande andelen elever som ska erbjudas insatser och dels att behovet av insatser och de förutsättningar som krävs för att kunna erbjuda dessa ställer krav på nya arbetssätt.

För många barn och unga, oavsett om de har vuxit upp i Sverige eller om de nyligen kommit hit, har skolan en central plats i livet. Elevhälsan som en naturlig del av skolan ger en unik möjlighet till att vara lättillgänglig, att tidigt upptäcka behov av stöd och att kunna erbjuda insatser i barn och ungas närmiljö. Att säkerställa att elevhälsan kan erbjuda insatser som är tillgängliga och av hög kvalitet till nyanlända barn och unga är troligen ett effektivt sätt att ge dem en bra start in i det svenska samhället. Många vittnar dock om att brist på tid, resurser och rätt kompetens försvårar för elevhälsans personal att genomföra sitt arbete.

För att ta reda på mer om hur situationen ser ut i elevhälsan i relation till den ökande andelen nyanlända barn och unga under hösten 2015 genomförde projektet *Uppdrag Psykisk Hälsa*⁴ under december 2015 en webenkät. Webenkäten spreds via områden som tidigare deltagit i utvecklingsarbetet tillsammans med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) och via yrkesföreningarna för de professioner som arbetar i elevhälsan. Webenkäten var öppen för alla som arbetar inom elevhälsan att svara på, oavsett vilken kommun man arbetade i. Totalt svarade 270 personer på webenkäten. Dessa representerar olika yrkeskategorier och är spridda över Sveriges kommuner. En mer utförlig beskrivning av webenkätens utformning, hur den spreds och vilka som deltog finns sist i rapporten under rubriken *Metod för insamling och analys*.

Syftet med enkäten var att få en bild av hur de som arbetar i elevhälsan upplever situationen med det ökande antalet nyanlända barn och unga, vilka möjligheter de ser och vilka förutsättningar som skulle krävas för att ta vara på möjligheterna. De resultat som presenteras i rapporten är den

---

¹ Statistik presenterad på Migrationsverkets hemsida, www.migrationsverket.se. Hämtad 2016-02-22.

² Statistik presenterad på Migrationsverkets hemsida, www.migrationsverket.se. Hämtad 2016-02-22

³ Vägledning för Elevhälsan. Socialstyrelsen och Skolverket. 2014.

⁴ Uppdrag Psykisk Hälsa är resultatet av en överenskommelse mellan regeringen och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) för 2016. Socialdepartementet finansierar arbetet som har sin organisatoriska placering på Sveriges Kommuner och Landsting.

samlade bilden av hur de som svarade på enkäten upplever sin situation och är inte en heltäckande bild av hur det ser ut i alla kommuner. Resultaten kan användas som ett underlag för att fundera på hur man kan stärka elevhälsans arbete med nyanlända barn och unga.

Resultat av enkätsvar

I enkäten ställdes sex frågor. Vissa frågor hade slutna svarsalternativ, det vill säga de svarande kunde svara ja eller nej på frågan, medan andra var öppna frågor där den svarande kunde svara på frågan genom att själv skriva ett svar.

De flesta som svarade på enkäten angav att de arbetade på skolor där antalet nyanlända hade ökat under hösten 2015 i jämfört med föregående år. I tabell 1 finns en översikt över fördelningen mellan de som upplevt en ökning och de som inte upplevt en ökning. För vissa av svaren på frågorna som ställdes i enkäten kan det vara bra att veta om den personen som svarade har upplevt en ökning av nyanlända på just skolor där denna arbetar eller inte. Därför presenteras en del svar uppdelat på den gruppen som upplevt en ökning och den gruppen som inte upplevt en ökning.

Tabell 1. Fördelning mellan de som upplevt och inte en ökning av nyanlända under hösten 2015 i jämförelse med tidigare år.

Totalt antal svarande	270 (100 %)
Antal svarande som arbetar på skolor där antalet nyanlända ökade under hösten 2015	211 (78 %)
Antal svarande som arbetar på skolor där antalet nyanlända inte ökade under hösten 2015	59 (22 %)

Inverkan på elevhälsans arbete under hösten 2015

I enkäten ställdes frågan 'Har behovet av insatser till nyanlända barn och unga påverkat ditt arbete under hösten 2015'. Två av tre svaranden (65 procent) upplevde att behovet av insatser till nyanlända hade påverkat deras arbete under hösten 2015, medan en av tre (34 %) upplevde att det inte hade gjort det. I diagram 1 visas fördelningen mellan andelen som svarat "ja" respektive "nej".

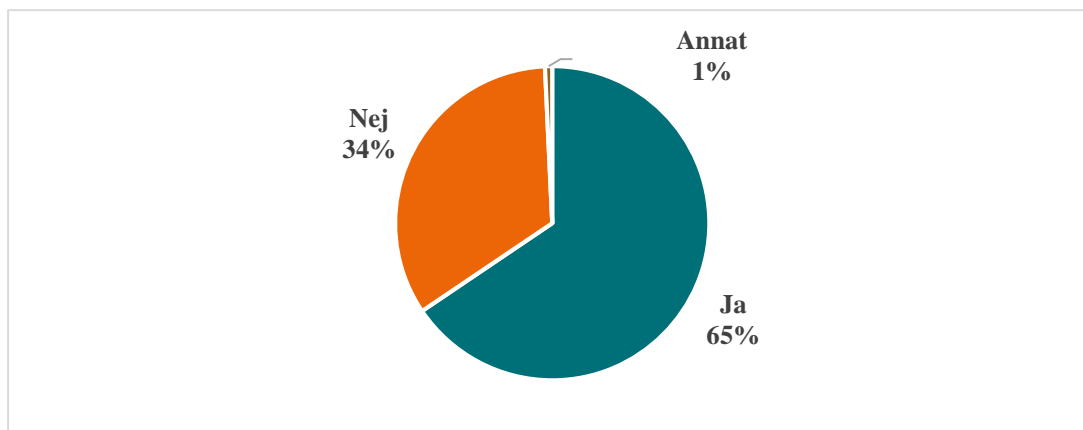

Diagram 1. Svar på frågan 'Har behovet av insatser till nyanlända barn och unga påverkat ditt arbete under hösten 2015'.

De svarande som upplevt ett ökat antal under hösten 2015 jämfört med tidigare år

Om man tittar särskilt på den gruppen av svarande som arbetar på skolor där man fått fler nyanlända under hösten 2015 än under tidigare år så upplever nästan fyra av fem (78 procent) av de svarande att behovet hos de nyanlända har påverkat deras arbete under hösten.

Om man tittar vidare på samma grupp av svarande, det vill säga de som upplevt en ökning, finns det vissa skillnader mellan de olika yrkeskategorierna. Bland skolsköterskor (86 procent) och skolkuratorer (83 procent) upplever en majoritet av de som svarade på enkäten att insatser till nyanlända barn och unga har påverkat deras arbete. Bland skolpsykologerna upplever lite drygt hälften (52 procent) och bland specialpedagogerna lite drygt två tredjedelar (66 procent) att det påverkade deras arbete.

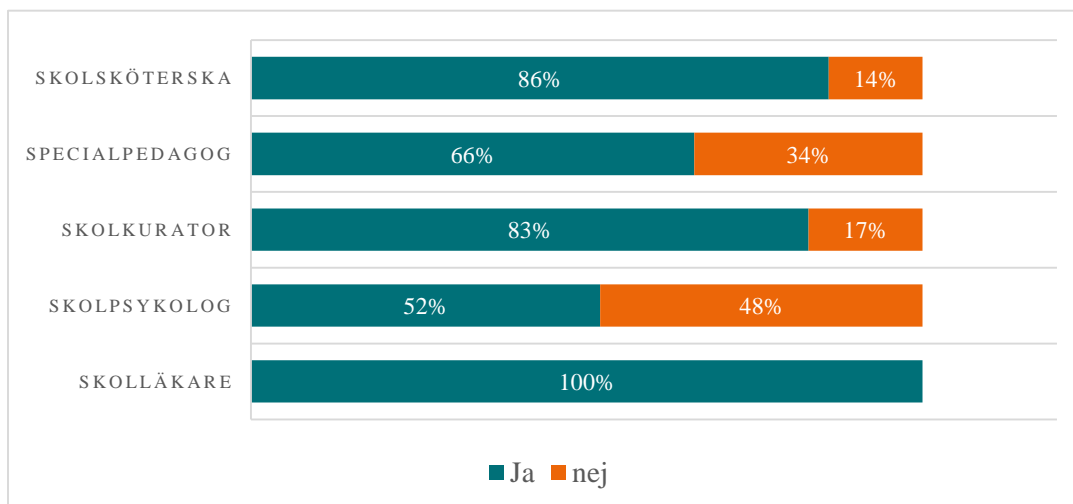

Diagram 2. Svar på frågan 'Har behovet av insatser till nyanlända barn och unga påverkat ditt arbete under hösten 2015' för de olika yrkeskategorierna.

Frågan följdes upp med en följdfråga där de som angivit att deras arbete hade påverkats ombads ge exempel på hur arbetet hade påverkats. De vanligaste och mest återkommande sätt som de svarande anger att deras arbete påverkats kan sammanfattas i tre punkter:

- Behov av stöd utanför elevhälsans traditionella uppdrag
- Behov som ställer krav på nya metoder och rutiner
- Behov som tar mycket tid i anspråk

Behov av stöd utanför elevhälsans traditionella uppdrag

I svaren framkommer att de nätverk som finns kring nyanlända barn och unga är bristfälliga och att det påverkar arbetet inom elevhälsan. Brister som lyfts upp är att föräldrar eller andra närstående på grund av bristande kunskaper i språket eller förståelse för hur det svenska samhället fungerar inte kan fungera som ett stöd. Även brister hos gode män lyfts upp som något som påverkar arbetet. Det leder till att elevhälsans personal ofta får hjälpa till med insatser som inte har med hälsa eller med skolarbetet att göra. Det kan till exempel handla om frågor som rör migrationsprocessen eller boendesituationen. En svarande beskriver det som ett

'Ökat behov av enskilda samtal, en betydande ökning av stöd och hjälp med CSN, migrationsverket, gode män, HVB-hem samt ökat behov av kontakter med olika frivilligorganisationer kring vinterkläder med mera'.

Elevhälsans tillgänglighet gör att deras stöd efterfrågas på många olika områden. En av de svarande uttrycker det så här

'Samhället är oförberett och många problem hamnar i skolpersonalens knä eftersom vi är vuxna i barnens närhet som de kan lita på'.

Behov som ställer krav på nya metoder och rutiner

Behoven hos nyanlända barn och unga kräver nya sätt att arbeta och det uppges påverka arbetet inom elevhälsan. Elevhälsans personal beskriver att arbetet med den nya målgruppen ställer nya krav när det gäller till exempel

- Att utreda, bedöma och bemöta barn och unga för att ta reda på hur de mår och vilka eventuella behov de har, vilket kräver multikulturell kompetens och att utredningsmaterial och beslutsstöd är anpassat för målgruppen.
- Kommunikationen med föräldrar, både när det gäller språkliga hinder och olika kulturella utgångspunkter.
- Samverkan mellan olika aktörer som ska samarbeta kring barn och unga. Samverkan beskrivs som komplex med många parallella processer och dokumentation som samlas i olika system.

Behov som tar mycket tid i anspråk

Det som framförallt lyfts upp som något som påverkar arbetet är att arbetet med nyanlända barn och unga tar mycket tid. Att arbetet tar tid förklaras dels med att behovet hos de nyanlända beskrivs som mer omfattande när det gäller till exempel medicinska insatser som vaccinationer och när det gäller psykologiska/psykosociala insatser. Behovet av tolk är något som lyfts som något som påverkar arbetet i stor utsträckning, dels arbetet med att säkerställa att tolk finns tillgänglig och dels att arbeta tillsammans med en tolk i mötet med barn och/eller föräldrar. Samverkan med aktörer inom och utanför är även det ett vanligt exempel på hur tidskrävande insatser påverkar arbetet. En svarande sammanfattar det så här

'Det tar oerhört mycket tid att få fram vaccinationsstatus och kunna börja vaccinera. Hälsosamtalen med tolk är tidskrävande. Oerhört mycket administrativt arbete med blanketter för godkännande av rekv. från Cosmos (journalssystem), letande efter uppgifter och kontakter med flyktingens boende mm'.

Rätt kunskap och kompetens

I enkäten ställdes frågan 'Upplever du att du har rätt kunskap och kompetens för att kunna erbjuda det stöd som nyanlända barn och ungdomar behöver?' Knappt hälften (47 procent) av de som svarade upplevde att de har rätt kunskap och kompetens medan lite drygt hälften (52 procent) upplever att de inte har det.

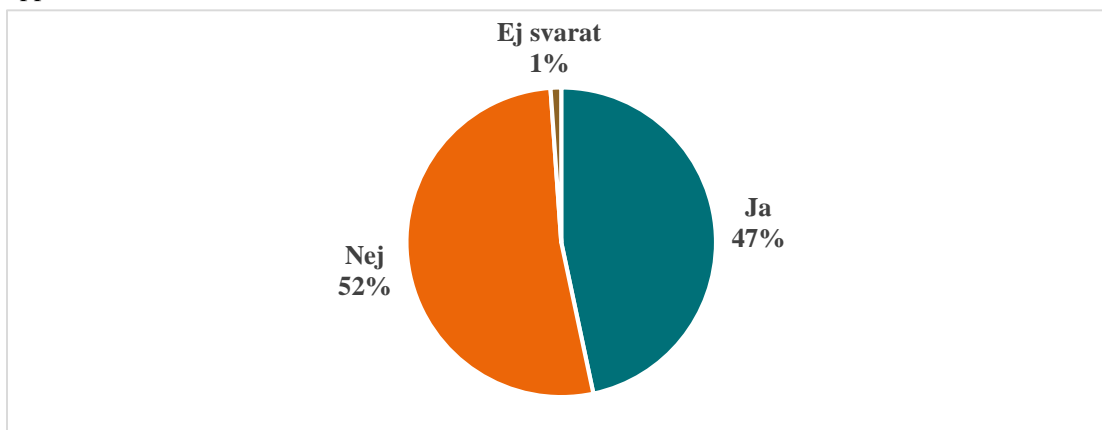

Diagram 3. Svar på frågan 'Upplever du att du har rätt kunskap och kompetens för att kunna erbjuda det stöd som nyanlända barn och ungdomar behöver?'

Bland skolsköterskorna var det något fler som upplevde att man hade rätt kunskap och kompetens (55 procent) än de som inte upplevde det (45 procent). Bland specialpedagogerna (68 procent), skolkuratorerna (64 procent) och skolpsykologerna (67 procent) var det vanligare att man inte upplevde att man hade rätt kunskap och kompetens. Bland läkarna upplevde hälften (50 procent) att de hade rätt kunskap och kompetens medan hälften (50 procent) inte upplevde det.

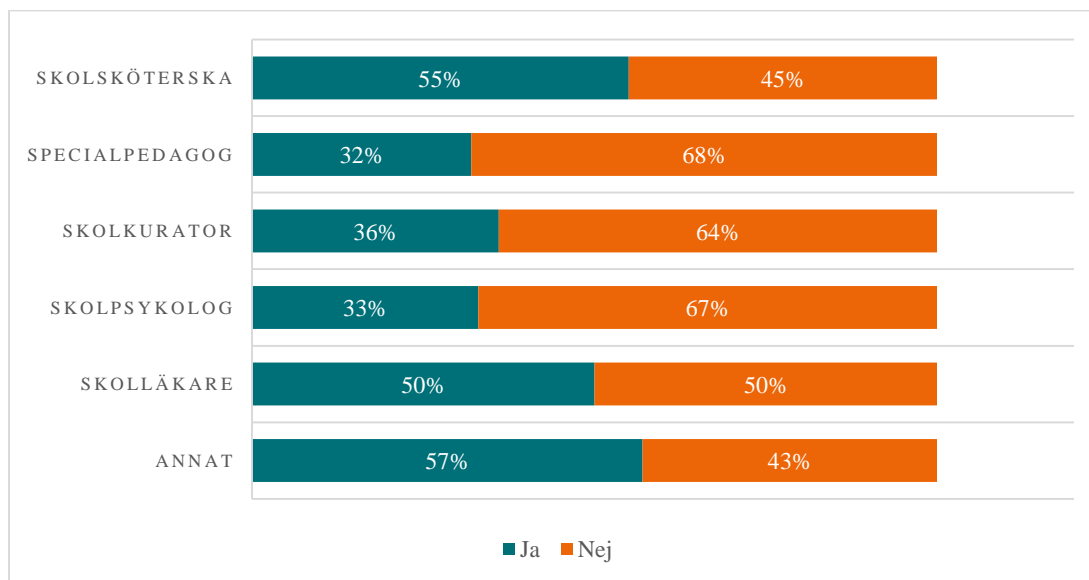

Diagram 4. Svar på frågan 'Upplever du att du har rätt kunskap och kompetens för att kunna erbjuda det stöd som nyanlända barn och ungdomar behöver?' för de olika yrkeskategorierna.

Frågan följdes upp med en följdfråga där de som angivit att de inte upplever att de har rätt kunskap eller kompetens ombads ge exempel på vad de skulle kunna behöva för ytterligare stöd för att kunna erbjuda insatser. De vanligaste och mest frekvent förekommande exemplen kan sammanfattas i tre punkter:

- Mer kunskap och kompetens när det gäller hur man ska bedöma och bemöta psykisk ohälsa hos gruppen nyanlända barn och unga.
- Grundläggande information om situationen i hemlandet och flykten/resan till Sverige.
- Vägledande material som kan användas vid mötet med nyanlända barn och unga.

Bemöta psykisk ohälsa hos gruppen nyanlända barn och unga

Kunskap och kompetens i hur man bedömer och bemöter psykisk ohälsa som är en följd av det som barn och unga varit med om i sina hemländer och/eller under sin flykt till Sverige efterfrågas. I anslutning till ökad kunskap att bedöma behov av insats efterfrågas även stöd kring gränser för ansvarsfördelning mellan olika aktörer. En svarande efterfrågar

'Uppdatering (av information) kring hur man ska möta psykisk ohälsa hos denna kategori (nyanlända barn och unga): vad kan vi (elevhälsan) göra själva och vad ska lämnas över.'

Information om situationen i hemlandet och flykten/resan till Sverige

Grundläggande bakgrundsinformation om nyanlända barn och unga är ett exempel på vilken kunskap som efterfrågas. Det som lyfts fram som värdefull information är

- Information om hur hälso- och sjukvården sett ut i barn och ungas hemländer, kunskap som kan användas i arbetet med att fastställa vaccinationsstatus.
- Information om hur utbildningssektorn sett ut i hemländerna, kunskap som kan användas för att kartlägga kunskapsnivån.
- Information om vistelse i olika transitländer, kunskap som behövs för att utreda hälsostatusen men även ökar kunskap om vilka eventuella psykologiska påfrestningar som barn och unga kan ha utsatts för.

Vägledande material att använda vid mötet med nyanlända barn och unga

En stor del av de svarande efterfrågar olika former av stödjande material och vägledning för hur man bör agera i olika situationer. Det som efterfrågas är vägledning i frågor som är specifika för den här gruppen, exempelvis

- Hur man skapar en förtroendefull relation till barn och unga med en tolk närvarande.
- Hur man talar om frågor som kan vara kulturellt känsliga, till exempel könsstympling, frågor kring sex eller olika funktionsnedsättningar.

Vägledning efterfrågas även när det gäller hur man genomför utredningar för just den här gruppen. En svarande ger exempel på den sådan situation där vägledning efterfrågas

'Vid en utvecklingsutredning av barn som ännu inte lärt sig svenska och där det finns en osäkerhet kring vad barnet har varit med om är det svårt att göra en utredning. En gemensam syn på när och hur detta ska göras skulle vara till god hjälp.'

Tillräckliga resurser?

I enkäten ställdes frågan 'Upplever du att det finns tillräckligt med resurser för att du ska kunna genomföra ditt arbete med nyanlända barn och unga på ett bra sätt?'. Bland de som svarade på enkäten upplevde 25 procent att det fanns tillräckliga resurser, 68 procent upplevde att det inte fanns tillräckliga resurser och sju procent valde att inte svara på frågan.

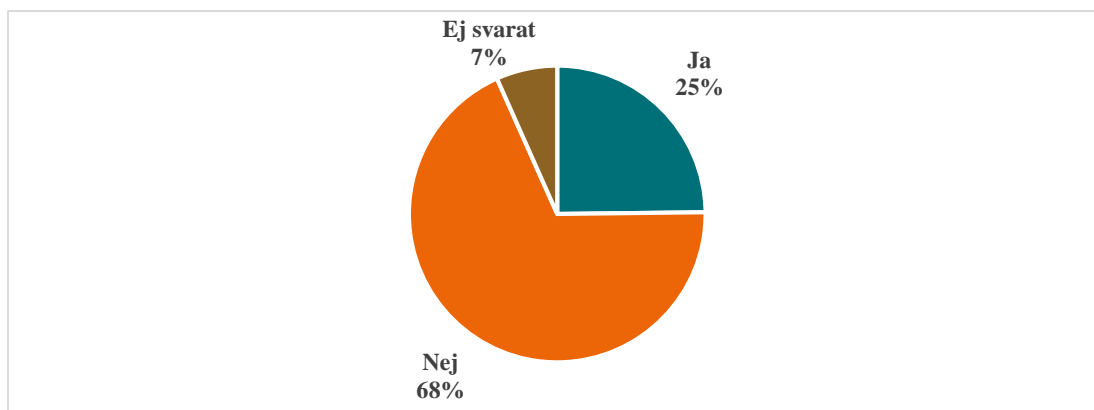

Diagram 5. Svar på frågan 'Upplever du att det finns tillräckligt med resurser för att du ska kunna genomföra ditt arbete med nyanlända barn och unga på ett bra sätt?'

Skolkuratorerna är de som i störst utsträckning upplever att de saknar tillräckliga resurser, endast 16 procent uppger att de upplever att resurserna räcker till. Även bland skolsköterskor (70 procent), specialpedagoger (68 procent), skolpsykologer (63 procent) och skolläkare (75 procent) är det en stor majoritet av de svarande som inte upplever att resurserna räcker till.

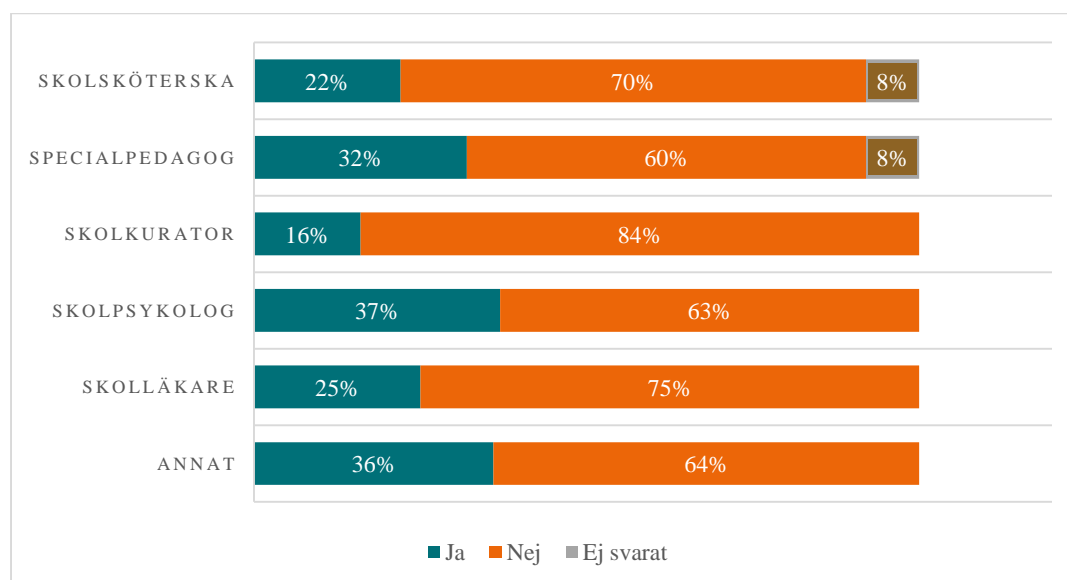

Diagram 6. Svar på frågan 'Upplever du att det finns tillräckligt med resurser för att du ska kunna genomföra ditt arbete med nyanlända barn och unga på ett bra sätt?' för de olika yrkeskategorierna.

Frågan följdes upp med en följdfråga, där de som angivit att de inte upplever att de har tillräckligt med resurser för att genomföra sitt arbete på ett bra sätt ombads ge exempel på resursförstärkningar som de skulle behöva. De exempel på resursförstärkningar som efterfrågas kan sammanfattas i fyra punkter:

- Mer tid i form av fler tjänster och mer avsatt tid för varje ärende.
- Tillgång till tolk.
- Nya funktioner som kan underlätta och effektivisera arbetet.
- Metod- och materialstöd.

Mer tid

Mer tid är det exempel som oftast lyfts som en resursförstärkning som krävs. Mer tid handlar om

- Fler tjänster, det vill säga färre elever per personal. Behovet av fler personal per elev lyfts fram som viktigt när det gäller elevhälsans samtliga yrkeskategorier.
- Mer tid till de uppgifter som är specifika för nyanlända barn och unga. Att administrera och genomföra många uppgifter, till exempel vaccinationer och stödsamtal, tar mer tid än vid samma typ av insats för andra elever, dels på grund av språksvårigheter men även på grund av att det kräver nya kunskaper och insikter hos den som ska genomföra dessa.
- Mer utrymme för det främjande och förebyggande arbetet, till exempel att finnas med i klassrummet eller i skolans olika aktiviteter, med gruppen nyanlända efterfrågas. Som det ser ut nu beskrivs det som att all tid går åt till akuta insatser.

Tolk

Tillgången till tolk lyfts upp som ett tydligt exempel på hur man skulle kunna förbättra möjligheten för elevhälsan att arbeta med nyanlända. De svarande uppger att de ägnar mycket tid åt administration kring att hitta tolkar. Ökad tillgänglighet till tolkar skulle underlätta arbetet. De svarande efterfrågar även tillgång till stödmaterial om hur man arbetar med tolk, med fokus på hur man gör för att få till ett förtroligt samtal med en tolk i rummet.

Nya funktioner/tjänster

Nya funktioner som kan effektivisera arbetet efterfrågas. Bland annat lyfts efterfrågan på att förstärka elevhälsans arbete genom att tillsätta administrativa resurser. Att ta fram rätt handlingar och kommunicera med andra parter (till exempel gode män, boenden, primärvården, BUP och socialtjänsten) beskrivs som ett tidskrävande arbete och något som skulle kunna effektiviseras genom att administrativa funktioner tillsätts. En svarande beskriver det så här

'Någon typ av assistent som gör de rent administrativa uppgifterna, exempelvis skickar brev, kollar upp kontaktuppgifter och har kontakt med gode män'.

Ett annat exempel på funktioner som skulle kunna effektivisera arbetet är om det fanns någon form av funktion som kan hjälpa de nyanlända barnen och ungdomarna i kontakten med till exempel fritidsaktiviteter. En sådan funktion föreslås även fungera som en samverkanspart som har den övergripande bilden för enskilda barn.

Metod- och materialstöd

Bättre metod- och materialstöd ges som exempel på vad som skulle kunna förstärka elevhälsans förutsättningar att arbeta med nyanlända. Metodstödet som efterfrågas är framför allt i relationen till psykisk ohälsa hos nyanlända. När det gäller materialstöd handlar det om behovet av

översättningar av till exempel blanketter för medgivande till vaccinationer eller av allmän information.

Det ordinarie arbetet

I enkäten ställdes frågan 'Har den ökande andelen nyanlända barn och unga påverkat ditt arbete på ett sådant sätt att du inte hinner med det arbete du annars utför?'. Bland de svarande upplever 59 procent att de hinner med det arbete de annars utför medan 38 procent inte upplever att de hinner med.

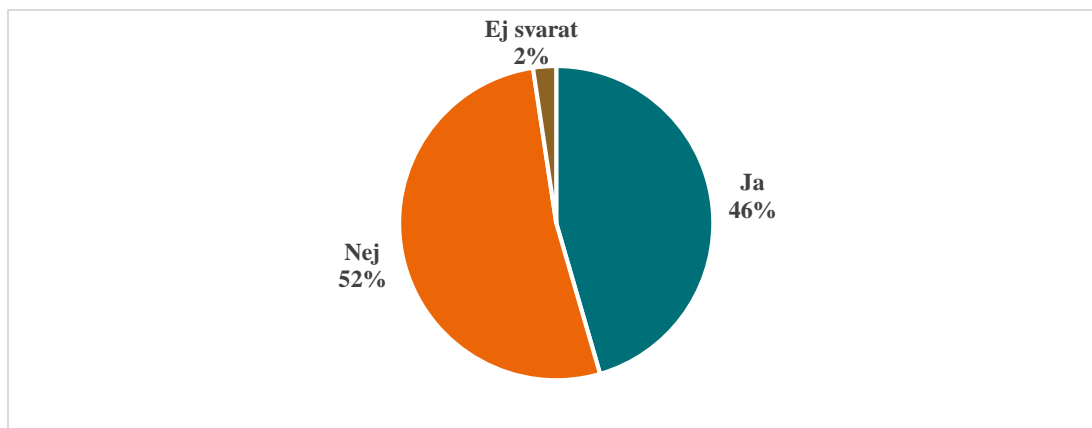

Diagram 7. Svar på frågan 'Har den ökande andelen nyanlända barn och unga påverkat ditt arbete på ett sådant sätt att du inte hinner med det arbete du annars utför?'

Fler skolsköterskor (47 procent) och skolläkare (100 procent) än specialpedagoger (21 procent) skolkuratorer (36 procent) och skolpsykologer (26 procent) uppgav att man inte hinner med det ordinarie arbetet.

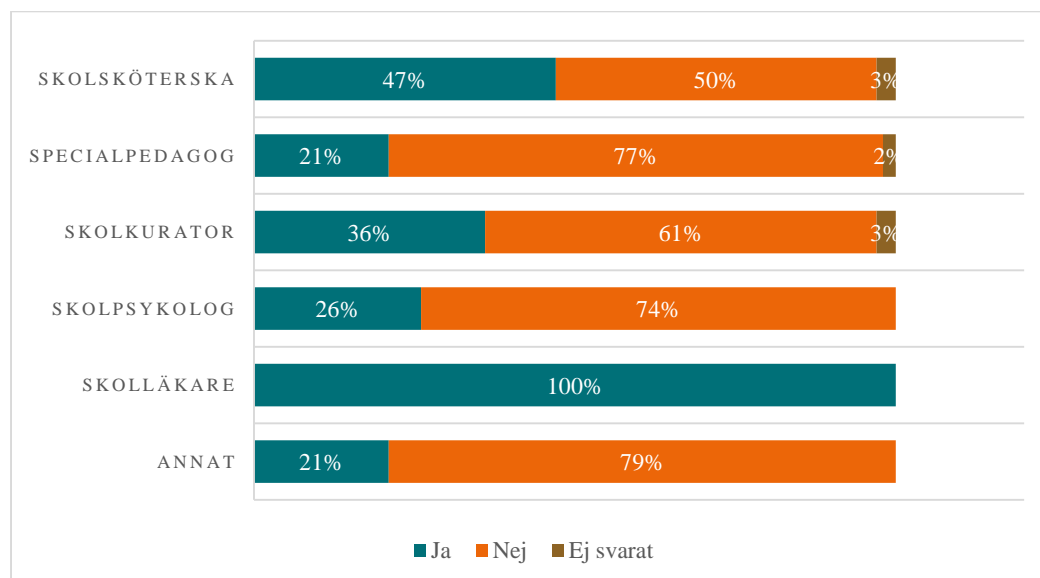

Diagram 8. Svar på frågan 'Har den ökande andelen nyanlända barn och unga påverkat ditt arbete på ett sådant sätt att du inte hinner med det arbete du annars utför?' för de olika yrkeskategorierna.

I följdfrågan ombads de som svarat att arbetet med nyanlända gör att man inte hinner med det ordinarie arbetet att beskriva vilket arbete som då prioriteras bort. Många av de svarande valde att inte fylla i några exempel. Hur det ordinarie arbetet påverkas finns däremot ofta beskrivet under följdfrågorna till fråga 3, 4 och 6. Det ordinarie arbete som beskrivs som det som prioriteras bort handlar ofta om

- Att man minskar på antal tillfällen som man träffar barn och unga som behöver psykosocialt stöd.
- Att man minskar på hur långt ett besök för till exempel hälsosamtal eller stödande samtal får vara.
- Att man väljer bort det främjande och förebyggande arbetet, både när det gäller de nyanlända och andra grupper av barn och unga.

Några uttrycker det som att

”Tror att det kan behövas mer tid för att på ett bra sätt ta emot dessa barn/ungdomar, i nuläget betyder det att andra får mindre”.

”Det förebyggande arbetet blir starkt lidande då det är mycket som är mer på akut nivå”.

”Vårt BAS program/hälsoövervakningar får stå tillbaka, våra kontroller av elever, vi har minskat på våra öppna mottagningstider, vårt hälsofrämjande och förebyggande arbete har vi fått skjuta på framtiden”.

Bra exempel på hur man kan arbeta med nyanlända barn och unga

Den sista frågan i enkäten ber den svarande att bidra med exempel på vad som fungerar/fungerat bra i arbetet med nyanlända.

De flesta exempel på sådant som fungerar bra handlar om hur man organiserat insatser runt nyanlända barn och unga till en specifik enhet eller mottagning. På dessa enheter/mottagningar genomförs de första utredningarna av hur barnen mår och av deras kunskapsnivå. Här genomförs också de grundläggande insatserna så som till exempel vaccinationer. Eventuella kontakter med andra aktörer, till exempel socialtjänsten och BUP, upprättas här. En sådan mottagning finns i Malmö och beskrivs av en svarande så här

”I Malmö har vi inrättat en inskrivningsenhet. Efter Migrationsverket träffar alla nyanlända familjer, ensamkommande barn samt även EU-migranter en person som skriver in barnet i grundskolan och där finns en skolsköterska i rummet bredvid som gör en första hälsokontroll och remitterar vidare till Vårdcentralen för nyanlända om de har PUT och till Flyktinghälsan om de är asylsökande. Vidare tar sen skolsköterskorna över och får de papper som inskrivningen påbörjat, när barnet fått sin fysiska skolplacering. Det är skolläkarna som sen gör vaccinationsplanering och skolsköterskorna som vaccinerar med de vacciner som behövs. Vi har arbetat upp en kontakt med TKT och BUP samt med Vårdcentralen för nyanlända.”

Mycket av det arbete som beskrivs som tidskrävande, som att få rätt handlingar inför vaccinationer och att boka tolkar, effektiviseras om detta sker på centrala mottagningar.

De svarande på enkäten lyfte även upp arbetssätt som har haft betydelse för arbetet med nyanlända, till exempel

- Ett bra samarbete mellan modersmåslärare och ämneslärare.
- Bra rutiner för introduktion i skolan.
- Hälsoskola, där man informerar om både fysisk och psykisk hälsa.
- Att det finns anställda inom elevhälsan som kan språken som de nyanlända talar.

Sammanfattande slutsatser

Bland de 270 som svarade på enkäten framgår det att arbetet inom elevhälsan på många håll påverkats av det ökande antalet nyanlända barn och unga under hösten 2015.

- Två av tre som svarade på enkäten uppgav att de upplever att deras arbete påverkats. Skolsköterskor är den yrkeskategori som i störst utsträckning uppgav att deras arbete hade påverkats, där 86 procent angav att deras arbete påverkats.
- Arbetet uppges ha påverkats främst på grund av att nyanlända barn och unga är i behov av insatser som
  - Normalt sett ligger utanför elevhälsans traditionella fokusområde
  - Ställer krav på nya metoder och rutiner
  - Tar mycket tid i anspråk

Ungefär hälften av de som arbetar inom elevhälsan upplever att de saknar rätt kunskap och kompetens för att på ett bra sätt ta hand om nyanlända barn och ungas behov av stöd och hjälp.

- 52 procent av de som svarade uppgav att de inte upplever att de har rätt kunskap och kompetens. Specialpedagoger, skolkuratorer och skolpsykologer upplever i något större utsträckning att de saknar rätt kunskap och kompetens än skolsköterskor och skolläkare.
- De vanligaste områden som man uppger att man behöver mer stöd och kunskap inom är
  - Hur man ska bedöma och bemöta psykisk ohälsa
  - Grundläggande förståelse för hur situationen i hemlandet och flykten/resan till Sverige ser ut
  - Vägledande material som kan användas vid mötet nyanlända barn och unga, till exempel hur man arbetar med tolk närvarande

De flesta som svarade på enkäten upplever att de saknas resurser för att arbeta med nyanlända barn och unga. De resursförstärkningar som oftast efterfrågas är

- Mer tid i form av fler tjänster och mer avsatt tid för varje ärende/insats
- Tillgång till tolk
- Nya funktioner som kan underlätta och effektivisera arbetet, till exempel administrativ personal som kan ansvara för dokumentation och ansvara för kontakten med andra aktörer som finns kring barn/unga
- Metod- och materialstöd

Knappt hälften av de som svarade på enkäten uppgav att de inte hinner med det arbete som de annars utför som en följd av det ökande antalet nyanlända barn och unga under hösten 2015.

Framför allt skolsköterskor uppgav att de inte hinner med det ordinarie arbetet. Det arbete som beskrivs som det som prioriteras bort handlar ofta om att man

- Minskar på antal tillfällen som man träffar barn och unga som behöver psykosocialt stöd
- Avsätter mindre tid för ett besök/insats, till exempel för hälsosamtal eller stödjande samtal
- Väljer bort det främjande och förebyggande arbetet, både när det gäller de nyanlända och andra grupper av barn och unga

Metod för insamling och analys

Syfte

Under hösten 2015 genomförde projektet Uppdrag Psykisk Hälsa en undersökning av elevhälsan i fem olika områden i Sverige. I undersökningen intervjuades representanter för elevhälsan i de fem områdena om hur deras vardag i elevhälsan såg ut. Ett av de återkommande ämnena som kom upp var situationen för elevhälsan när det gäller det ökade antalet nyanlända barn och unga som kom under hösten 2015. För att försöka fånga upplevelsen hos de som arbetar i elevhälsan utformade projektet Uppdrag Psykisk Hälsa en webenkät.

Spridning av enkäten

Webenkäten spreds inledningsvis via de fem områden som ingått i den undersökning som beskrivs ovan. En inbjudan att svara på enkäten gick till samtliga som arbetade i elevhälsan i Motala, Botkyrka, Umeå, Vänersborg och Helsingborg. Inbjudan spreds sedan via nätverk som Uppdrag Psykisk Hälsa har med personer som arbetar i kommuner runt om i landet. Webenkäten riktade sig till de personalkategorier som ingår i elevhälsan och var öppen för svar under tre veckor under december 2015.

Frågorna i enkäten

Webenkäten innehöll sex frågor som alla fokuserar på upplevelsen av den som svarar på enkäten. Vissa frågor hade slutna svarsalternativ, det vill säga de svarande kunde svara ja eller nej på frågan, medan andra var öppna frågor där den svarande kunde svara på frågan genom att själv skriva ett svar.

1. Har det under hösten 2015 kommit fler nyanlända barn och unga till den/de skolor du arbetar på än under de senaste åren?

2. Har behovet av insatser till nyanlända barn och unga påverkat ditt arbete under hösten 2015?

Om ja, kan du ge några exempel på hur ditt arbete påverkats.

3. Upplever du att du har rätt kunskap och kompetens för att kunna erbjuda det stöd som nyanlända barn och ungdomar behöver?

Om du svarat nej, kan du ge några exempel på vilken typ av kompetens och kunskap du skulle behöva för att kunna erbjuda stöd.

4. Upplever du att det finns tillräckligt med resurser för att du ska kunna genomföra ditt arbete med nyanlända barn och unga på ett bra sätt?

Om du svarat nej, vilken typ av resursförstärkningar skulle du behöva för att kunna utföra ditt arbete på ett bättre sätt?

5. Har den ökande andelen nyanlända barn och unga påverkat ditt arbete på ett sådant sätt att du inte hinner med det arbete du annars utför?

Om ja, vilket arbete är det du nu prioriterar bort?

6. Har du något exempel på vad som fungerar bra i arbetet med nyanlända (t ex organisatoriskt, arbetssätt eller metoder)?

Analys av frågorna

De slutna frågorna, det vill säga de frågor där de svarande kunde svara 'ja' eller 'nej', analyserades med hjälp av Excel och SPSS.

De frågor med öppna svarsalternativ analyserades genom att samtliga svar samlades ihop och kategoriserades där det fanns svar som påminde om varandra. De kategorier av svar som presenteras här är de som var oftast förekom. Sammanställningen av de öppna frågorna genomfördes av medarbetare som arbetar inom projektet Uppdrag Psykisk Hälsa.

De som svarade på enkäten

Yrkeskategori	Antal
Skolsköterska	128
Specialpedagog	47
Skolkurator	44
Skolpsykolog	27
Skolläkare	4
Annat	14
Ej angivet	6
Totalsumma	270

Kommuner där de svarande arbetar

Totalsumma	270
Ej angivet	51
Malmö	37
Jönköping	27
Umeå	14
Lund	12
Vänersborg	12
Kristinehamn	10
Jönköpings kommun	9
Motala	8
Karlstad	6
Olofström	6

Skellefteå	6
Vännäs	6
Lunds kommun	4
Malmö stad	4
Hagfors	3
Lycksele	3
Håbo kommun	2
Knivsta	2
Kristianstad	2
Lycksele kommun	2
Skellefteå kommun	2
Östra Göinge	2
Arvika	1
Eda	1
Eskilstuna	1
Falköping	1
GRUMS	1
Göteborg stad	1
Hallsberg, Laxå, Askersund	1
Halmstad	1
Heby	1
Herrljunga	1
Håbo	1
Håbp	1
Härryda	1
Karlshamn	1
Karlskrona	1
Kil	1
Kristianstad	1
Kristinehamns	1
Kungsbacka	1
Kungälv kommun	1
Laholm	1
Luleå kommun	1
Malmö kommun	1
Malå	1
Motala kommun	1
Nora	1
Ronneby Kommun	1
Sala	1
Skövde	1
Storfors	1
Torsby kommun	1
Täby	1

Töreboda	1
Vänersborg går inte att skriva i de andra rutorna	1
Vänersborgs kommun	1
Värmdö	1
Årjäng	1
Åsele	1
Ängelholm	1
Östra Göinge kommun	1
